

3677 אסמחלה!

בית לוחמי הגיטאות ע"ש יצחק קצנלסון למורשת השואה והמרד הארכיון

גבול, אלביץ

(566)

סלמון, מתוך אלביץ, מתוך אלביץ

עכ"ל

3.8.1997

תאריך

H

566

חתיבה:

מספר סופי

מספר מקורי:

6835

מספר זמני:

Ghetto Fighters' House

↑
מ'ס' ג'מל
אלהים ב'ה'ק
(ג'מל)

Oświęcim - Brzezinka, dn.

10 kwietnia 1987 r.
19 r.

L. dz.

IV-8521/958/ M06 /87

PAŃSTWOWE
MUZEUM
OŚWIECIM
BRZĘZINKA

NBP OŚWIECIM
KONTO 718-92-7

CENTRALA TELEF.
20-21 - 20-24

MUZEUM CZYNNE
CODZIENNIE
W GODZ. 8-15

OPROCZ
PONIEDZIAŁKÓW I DNI
POŚWIĄTECZNYCH

PRZYJAZD
ZWIEDZAJĄCYCH
NALEŻY
WCZESNIEJ
ZGŁOSIC

Pani Aliza Baruch
En Hai 1 P.O. 117
HUD HASHARON, Izrael

Państwowe Muzeum w Oświęcimiu zaświadcza, że
NUMER 41544 posiada była więźniarka SAFFATY Delisia
urodzona w 1927 r., która została przywieziona
do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu /KL Auschwitz-
Birkenau/ w dniu 17.4.1943 r. transportem RSHA z getta
Saloniki. -----

Innych danych o wyżej wymienionej Muzeum nie posiada.

PODSTAWA informacji:

----- numerowe wykazy transportów
przybyłych do obozu koncentracyjnego Oświęcim-
Brzezinka /KL Auschwitz-Birkenau/ i zbiór
ankiet. -----

D Y R E K T O R

/mgr Kazimierz Smoleń /

MG
9

Oświęcim - Brzezinka, dn.

10 kwietnia 1987 r.

L. dz.

IV-8521/959/MOY /87

6838

PAŃSTWOWE
MUZEUM
OŚWIECIM
BRZEZINKA

NBP OŚWIECIM
KONTO 718-92-7

CENTRALA TELEF.
20-21 - 20-24

MUZEUM CZYNNE
CODZIENNIE
W GODZ. 9-15
OPRÓCZ
PONIEDZIAŁKÓW
I DNI
POŚWIĄTECZNYCH

PRZYJAZD
ZWIEDZAJĄCYCH
NALEŻY
WCZEŚNIEJ
ZGŁOSIĆ

Pan Ovadia Baruch
En Hai 1 P.O. 117
OD HASHARON, Izrael

Państwowe Muzeum w Oświęcimiu zaświadcza, że
B A R U C H Ovađa urodzony w kwietniu 1922 r.
Saloniki, został przywieziony do obozu koncentra-
cyjnego w Oświęcimiu /KL Auschwitz/ w dniu 20.3.1943 r.
transportem z Salonik.
W obozie oznaczony numerem 109432.
W dniu 25.1.1945 r. przeniesiony do obozu
koncentracyjnego Mauthausen, gdzie otrzymał numer
116534.
W obozie KL Mauthausen przebywał do wyzwolenia
/ 5.5.1945 r. /.

PODSTAWA informacji:

numerowe wykazy transportów
przybyłych do obozu koncentracyjnego
w Oświęcimiu /KL Auschwitz-Birkenau/, karta
personalna, książki szpitala blok 21/chirurgia
wpis z dnia 12.2.1944 r., listy transportowe
więźniów przeniesionych do KL Mauthausen oraz
akta więźniów KL Mauthausen.

D Y R E K T O R

/mgr Kazimierz Smoleń /

MO.

KL:

HAFT-Nr.:

115534

Gr. Jude

Häftlings-Personal-Karte

Fam.-Name: Baruch
 Vorname: Ovadja
 Geb. am: 7.4.22 in: Thessaloniki
 Stand: 13. Kinder:
 Wohnort: Thessaloniki
 Strasse: Sapfousstr.Nr.86
 Religion: mos. Staatsang. Gr.
 Wohnort d. Angehörigen: Vater:
Jakob v. w. o.

Eingewiesen am: 21.3.43 KL. A.
 durch: 25.1.45 KLM
 in KL.: Gr. Jude
 Grund:
 Verurteilt:

Oberstellt

am: _____ an KL.
 am: _____ an KL.
 am: _____ an KL.
 am: _____ an KL.
 am: _____ an KL.
 am: _____ an KL.

Entlassung:

am: _____ durch KL.:
 mit Verfügung v.:

Personen-Beschreibung:

Größe: 1.75 cm
 Gestalt: schlank
 Gesicht: oval
 Augen: braun
 Nase: gerade
 Mund: voll
 Ohren: absteh.
 Zähne: alle
 Haare: schwarz
 Sprache: gr. sp. ital.

Bes. Kennzeichen: KL. NF. t

Charakt.-Eigenschaften:

Sicherheit b. Einsatz:

Körperliche Verfassung:

Strafen im Lager:

Grund:	Art:	Bemerkung:

KL-Nr. 44 Dec. 1943

658
Provisional identification card
for civilian internee of Mauthausen.

Vorläufige Identitätskarte für Mauthausen, Gruppe Zielinterne.

Current number Internee number 116534
Laufende Nr. Häftlings-Nr.

Family name Baruch
Familienname

Christian name Ovadia
Vorname

Born 1922 at Saloniki
geboren in

Nationality Greek
Nationalität

Address

Fingerprint
Fingerabdruck

Signature
Unterschrift

Ovadia Harpout

Mauthausen, am 22-5-45

freier gesetzt

was kept in captivity from 25-2-43 to 2 JUN 1945
in Nazi-German concentration camps and was liberated from the concen-
tration camp of Mauthausen.

Unterschriften und Stempel
signatures and stamps

Lagerkomitee
Camp Committee

Lagerkommandant
Camp commandant

Mauthausen, am 2 JUN 1945

YAD VASHEM

יד ושם

ארכיון קרן
(סל"ק)

רשות הזיכרון לשואה ולגבורה The Holocaust Martyrs' and Heroes' Remembrance Authority

2.5.69

תאריך

כבוד

מר יצחק אהרן

ג.א.נ.

רצ"ב עותק מפוענח של עדותך המוקלטת.

החומר נרשם בארכיונו תחת הסימול הבא:

מס' העדות: 03/4848

מס' הקלטת: 6/4848

נא כחתימה על דף השער למטה, ולהחזירו אלינו.

עותק העדות עצמה מיועד כך.

אנו מודים כך על שיתוף הפעולה.

בכבוד רב,

אברהם כהן

איריס ברכבי

אחראית המדור לגביית עדויות

קוראים לי עובדיה ברנך, נולדתי ב-1922 בסאלוניקי. חייתי בסאלוניקי כמו יהודי טוב. למדתי בבית-ספר עברי עד שבא יום הדין. ב-6 באפריל 1941 כבשו הגרמנים את סאלוניקי ומאז התחילה כל הפרשה של יהדות סאלוניקי. אפשר לומר, שב-6 באפריל 1941 נדון גורל יהדות יוון. גרתי מול חנות חרכבת, שם היה מקום איפה שגרו יהודים. קראו למקום הזה "בארון הירש". שם גרו הרבה יהודים והיה בית-ספר בשנים והכל היה כתוב בעברית.

אז התחילו הצרות של היהודים. בעיתונות התחילו להופיע כל מיני מאמרים נגד היהודים, השמצות עם קאריקטורות, ברחוב אסור היה ללכת, אפשר היה להיות בחוץ עד חשכה 5.00, לא לנסוע בטרמפואי, אסור היה לנסוע באוטובוס, ברחובות המרכזיים אסור היה לגו לעבור וכו' עד שבא יום הדין - יום הדין שלי, למעשה. זה היה עוד לפני אוישוויץ ולי כבר היה אוישוויץ ביוון.

אנחנו ביוון, מחרגע של כניסת הצבא הגרמני עד שהובלתי לאוישוויץ, כמעט ולא היה לנו מה לאכול. האנשים התנפחו ומהו כמו זבובים מרעב. אני לא יודע מה שהיה בארצות אחרות, אבל ביוון זה היה נורא וקאטאסטרופאלי. כמעט ונעלם האוכל מהעיר ולא היה שום דבר.

אנחנו היינו נוער, צעירים. רצינו לעשות כל מיני דברים בכדי להתקיים. בא אלינו איזה גוי ואמר לנו, שאם אנחנו רוצים להתקיים הוא יראה לנו מאטנס. הוא הציע לנו, שייתן לנו אבנים למציתים ושנמכור אותן לגרמנים ע"י חנות חרכבת, איפה שבאים טראנספורטים של גרמנים - שנמכור אבנים חסרות לחם או חסרות מארקים. שאנחנו נביא לו את הלחם והמארקים והוא יתן לנו את האחוזים. מייד הסכמנו למציאה. הוא נתן לנו, למשל, 20 אבנים וזה היה כאילו 20 פנינים, כמו דיאמאנטים. הוינו חולכים לשט, אבל איך קוראים לאבנים? מה אנחנו צריכים להגיד? אנחנו לא שולטים בשפה הגרמנית.

הוא אמר: "זה שטוש מאוד. אתם תלכו לחנות והצקו 'שטיינע פיר פויער'?"

חלכנו לתחנה ובאו הרבה חיילים גרמנים מכל החטיבות - מחיל האוויר, מהורר-מאכט, מה-ס.ט., מהגסטאפו. הם לא ידעו שאנחנו יהודים, כי עוד לא היה לנו הסלאי. היינו צועקים "שטיינע מיר פויער!" ועשינו עסקים לא רעים. ביום בהיר אחד, כשסכרנו אבנים, פתאום שמענו מיצוץ גדול בחזנה הרכבת. לא שמנו לב ולא ידענו מה קרה במיצוץ, אבל אחר כך נזרע לנו שפיצו את החנה הרכבת ונהרג קצין גרמני אחד. אצל הגרמנים לא היו בעיות. תמיד היו מודעות בעיהון, שעל כל חייל גרמני שיהרג הם תולים 100 אזרחים. באותו הרגע שהיה המיצוץ, פתאום נהיה לנו חכל חושך, פתאום הכל היה מלא חיילים. כיחרו את כל החנה הרכבת והפסו את מי שבא ליד. משאיות באו בלי סוף ומילאו אותן. באותו יום הפסו בערך כ-300 איש. בתוך ה-300 איש אני הייתי בסנים ועוד. באותו לילה חלו 100. היות ואנחנו היינו צעירים לא חלו אותנו והביאו אותנו לקומנדאנטורה.

הקומנדאנטורה הייתה במרכז סאלוניקי ושם היה מרתף גדול. שם עברנו כשבועיים של עינויים. היו מפסנים אותנו. שמו לנו חשמל מתחת לבית חשאי, מרביצים לנו מכות, חלו אותנו בגליים כמו שקים וכל גרמני שעבר נתן לנו או בעיסה בראש או שחיה מכנים לנו בוקס. זה נמשך בערך כשלושה שבועות.

ש. כל יום?

ח. כל יום. הם רצו שאנחנו נגיד להם מי פיצץ את הרכבת, אבל אנחנו לא ראינו ולא ידענו. הם לא רצו להבין בשום אופן ורצו להוציא מאיתנו בכוח שנודה, כי פיצצנו את הרכבת. היינו שמה בערך שלושה שבועות ואחר כך העבירו אותנו לאיזה מחנה ריכוז, שקראו לו פאוולו מלה. שמה החזיקו אותנו כחודש ושחררו אותנו. השחררתי וחזרתי למקום שלי, ל"בארון הירש". בינתיים אני עבדתי במאפייה אחת אצל גוי אחד. ראיתי שהעניינים מתפתחים לא טוב, כי חיתה מורע בעיהון, שכל הגברים מגיל מסויים צריכים להתייצב ולהירשם בשביל

לצא לעבודות שרך בעיר. היות ואני עבדתי במאפייה וחיינו מספיקים לחם
לגרמנים הייתי משוחרר. לא הייתי צריך ללכת להירשם ואני נשאיתי לעבוד
במאפייה.

ביום בחיר אחד באו וחציעו לי עבודה מטעם הגרמנים, שאני אעבוד אצלם ואפסי
לעבוד במאפייה - אני ועוד חברים. אנחנו מייד הסכמנו למציאה הזאת, כי
היינו צריכים להיות מספיקים של קרח לרכבות שבאו מאפריקה, מיוגוסלאוויה,
מאתונה, מגרמניה, מאוסטריה. אנחנו - אני ושני בחורים - היינו היינו
היחידים יהודים, שהגרמנים לא ידעו שאנחנו יהודים. הם הוציאו לנו
אוסווייז - תעודה בשמות של גויים, כפי שאנחנו נהנו. היה שם אחד שידע
שאנחנו יהודים. זה היה היולטצ'ר - מתורגמן - היווני, שהוא ידע שאנחנו
יהודים והוא תמיד רצה להלשין עלינו. הוא לא יכול היה לעשות את זה, כי
גם גרנו ביחד. הגוי הזה גר אצלנו בשכונת. הוא לא הלשין עלינו, אבל
הוא עשה כל מיני טריקים, שאנחנו ניפול במח. הטריק האחרון בשביל לתפוס
אותנו היה, שהוא בא והודיע לנו: "מהיום והלאה, אחרי שאם גומרים את
העבודה, אתם מוכרחים להתרחץ פה. אתם מוכרחים לעשות אמבטיה פה ואחר כך
אתם חולכים הביתה - כולם ביחד". אז אמרתי לחבר שלי, שהעסק הזה לא מריח
טוב, כי אם נתפשט פה הם יראו שאנחנו יהודים. זו הלשנה שלו ואנחנו ניפול
במח ואז יתפסו אותנו, כי אנחנו יהודים. אמרנו לו, שאנחנו לא מתרחצים
פה. אמרנו לו: "קוסטאס, אנחנו יודעים שאחרי רוצה להלשין עלינו שאנחנו
יהודים, אבל שתדע שלא יחיה לך כל כך טוב". אז הוא היה גיבור. בקיצור:
אמרתי לחבר שלי, שנעזוב את העבודה הזאת, נברח מהעבודה למרות תאוכל הסוב
שנותנים לנו, כי אנחנו יכולים לברוח. ככה עשינו. אני חוזרת למאפייה
בחזרה, אבל לא להרבה זמן. זה היה בערך עוד חודש ימים ואני כבר ראייתי
שבונים את הגיסו של "בארון הירש", איפה שנמצאת המשפחה שלי. אני ישנתי

במאפיה ולא חלכתי הביחה. בעל המאפיה אמר לי, שלא אלך הביחה ושאני
 אשאר פה. הוא אמר, שהמצב הולך ורע. הוא שמע שישלחו את היהודים מפה.
 "אתה תישאר במאפיה, תעבוד אצלי ואני אציל אותך" - אמר. אמרתי לו, שאני
 אשאר, אבל לא יכולתי להישאר, כי ראיתי שלקחו את המשפחה שלי ביום האחרון.
 אני לא נכנסתי לגיטו וחצטרפתי לשירה של האנשים, שהלכו מ"בארון הירש"
 להחנה הרכבה - לטראנספורט.

לא רשמו אותי ולא חלכתי עם הסלאי הצהוב. אמרתי: מה אני אעשה פה? כל
 המשפחה שלי הלכה, גם אני אלך. קודם שמעתי, שיוצאים לקראקוב, שכל אחד
 מקבל בית ושכל אחד הולך לעבודה. זו הייתה פרומאגאנדה של יהודי, של הרב
 הראשי של יוון, ד"ר קורץ. הוא היה בא, אוסף את היהודים. יכול להיות
 שהוא גם לא ידע ויכול להיות שעשו לו שטיפת מוח. אני לא מאשים אותו, אבל
 כל האשמה הייתה עליו. הוא אמר: "אל תראגו. אתם נוסעים לקראקוב ושם כל
 אחד יעבוד. הגברים יעבדו והבחורות ילכו לבתים ויהיו לכם תנאים טובים".
 האנשים האמינו. עובדה, שסטרו כסף ונחננו להם צ"קים בפולנית של באנק
 בקראקוב - עבודה של מאה אחוז. מטרת זה, העריכו את חזקת בכסף ונחננו
 צ"ק של באנק בקראקוב. האנשים לא ידעו, שבאוישוויץ לא קיים שום דבר.
 הם עשו עבודה נקייה.

לדאבונני הרב ולצערי לא נסעתי באותו הקרון של המשפחה שלי.
 הם ספרו 90 או 85, סגרו את הקרון עם פלומבה והלאה. אני נפלתי לקרון
 שני, ככה נסעתי לאוישוויץ ולא פגשתי אותם.

ש: מהי הגעת לאוישוויץ?

ת: יצאתי מיוון ב-14 למרץ 1943.

ש: זה היה הטראנספורט הראשון?

ת: הגעתי לאוישוויץ ב-22 למרץ 1943 ב-2.00 בלילה.

בראמפוט, ב-2.00 בלילה היה נראה כאילו בשמש. הכל היה מלא פרוז'קטורים ואפילו לא ידעתי שזה לילה. כל הסביבה הייתה מלאה גרמנים עם כלבים, עם מקלות, עם שוטים. הדבר הראשון שאמרו לנו: "ראוס! ראוס! פרפלוכסה יודה!" ומכות - מכות רצח. זרקו אותנו מהקרונות. שם אני ראיתי דבר אחד, כשהלכתי וירדתי: ראיתי שכן אחד שלנו, שהיה נכה מלחמה קטוע רגליים. ראיתי איך שלקחו אותו - אחד בגוף ואחד בראש - אלה עם הפסים. אמרו איינס צוויי, דריי - אחת, שתיים שלוש - וזרקו אותו באוויר - במסאית. אמרתי לבן-רודי, שהיינו אחד על יד השני, שמה חובלנו לשחיטה ומה הסוף שלנו. אחרי המקרה שראיתי, אמרתי שזה הסוף שלנו.

באו גרמנים ואמרו להסתדר בשורות, גברים לחוד, נשים לחוד, זקנים לחוד וילדים לחוד. אני כמובן לא הייתי עם המשפחה שלי וכבר לא היו לי הרבה בעיות. אמרו לינקס ואמרו רעכטס - ימין, שמאל. לא ידעתי מה זה רעכטס ולא ידעתי מה זה לינקס. אמרו לי ללכת לצד זה, הלכתי לצד זה. בצד שלי, מהטראנספורט שלי, היו בערך כ-250 בחורים, אחד-אחד.

חזקים? ש:

ח: מה זה חזקים... מכיוון שכל אלה שגרו ב"בארון הירש" היו ממש גיבורים, כולם היו מועלים. ראינו שכל היתר עולים על משאיות, אבל מיד. זה הלך כל כך מהר, שלא היה הרבה זמן למחשבה. האוטומובילים היו מוכנים. היו אוטומובילים עם צלבי קרס, משאיות ענקיות ואת האנשים דחפו בפנים. ה-250 עד ה-300 איש נשארו שמה לעמוד והם כבר נסעו. אנחנו, החבר'ה, חשבנו, שאלה מבוגרים עם ילדים, המקום רחוק, מסייעים אותם ואותנו יקחו ברגל. הבעיה נפתרה כעבור כשעתיים. אותנו לקחו לאוישוויץ ואותם לקחו לבירקנאו. כשהגענו לאוישוויץ כבר היה 4.00 לפנות בוקר כשכבר הקימו את האנשים לעבודה. עד שהיו מקימים אותם ועד שהתלבשו, בערך ב-5.00

כבר היו צריכים להיות במסדר לספירה ולצאת לעבודה.

כשבאו לאוישוויץ הכניסו אותנו למקלחת - מקלחת מאוד גדולה. הדבר הראשון שאמר לנו להתפשט. זה היה ב-39 מעלות קור, מחת לאסט. התפשטנו עירומים כולם. כל אחד זרק שעונים, שבעות ומה שהיה לנו, בחוך מזוודות שהיו לנו. מהחלונות ראינו אנשים קטים מהמיטות, מתלבשים בבגדי מסים, כובע עם מסים, מה מספרים ושם מספרים. חשבנו, שפה בית-משוגעים. למה הביאו אותנו לבית-משוגעים? כל אחד שאלו לאיפה אנחנו הגענו? מה פה יכול להיות? עד שבאו אנשים לעבוד בחוך המקלחת.

כשהיינו בחוך המקלחת לא ידענו לדבר עם אף אחד. האסון של יהודי יוון היה אסון מחריד, כי לא שלטו בשטח. בשביל זה יהודי יוון שילמו ביוקר, כי לא ידענו לדבר. היו אומרים לנו כל מיני דברים ושום דבר לא הבנו. כשבאו לספר אותנו את השערות מכל הגוף שאלתי את האסירים האלה - אני לא ידעתי שחם אסירים וחשבהי שחם משוגעים - אם יש מישהו שיודע עברית. יצא בחורצ'יק אחד, שקראו לו חנני. שאלתי אותו מה זה פה. הוא אמר לי: "אני בשלוש מילים אגיד לך ותכניס לך את זה במוח ושחזר איפה שאתה נמצא. באיזו שעה הגעת?". אמרתי לו, שהגעתי ב-2.00 בלילה. "עכשיו 5.00. אין לך חורים. מה שורפים את היהודים. ישנם חנוורים גדולים ושורפים אותם. עושים מהם סבון".

ש: זה לא נכנס לראש.

ח: אז חוצאתי מסקנות ואמרתי: זה משוגעים ולא יכול להיות אחרת. עד שראיתי את זה במו עיני.

ש: מה ראית?

ח: אנחנו גמרנו את המקלחת ונחנו פתח לכל אחד. בפתח היה רשום 109-432. עם הפתח הזה נכנסנו לאיזה חדר. עמדו שמה שורה שלמה של בחורים עם

בגדי מסים והם רשמו את המספר של הפתק למי א"ב. אני חייתי כמעט מהראשונים
 נחתי לו את הפתק ואת אותו המספר שהיה על הפתק הוא רשם על חיד שלי. חית
 מלא דם ולא ידעתי אפילו שזה מספר. הלכתי לרחוץ את חיד תיכף וראיתי שזה
 מספר. לכולם עשו מספרים ואמרו לנו, שאנחנו חולכים עכשיו לקארנטינה.
 הלכנו לקארנטינה, בבלוק 9 א". שם מצאנו שני יהודים מיוגוסלאוויה דברי
 ספאניולית. איתנו היתה משפחה מיוון, ששמה קוניו, שהם היו ילידי גרמניה
 שחיו ביוון. האבא עם חנן היו איתנו בבלוק. היות והם היו דוברי גרמנית
 עשו מהם דולמטצ'ר - מתורגמנים. שני היהודים מיוגוסלאוויה ידעו ספאניו-
 לית.

הכניסו אותנו בבלוק ואמרו לנו "עכשיו אתם צריכים לשמוע כמה דברים.
 היות ואתם חדשים השמעו את החוקים של המקום". את דשות הדיבור נתנו
 ליווני, כי הוא כבר ידע הכל. הוא סיפר לנו ככה "הדוק רבוחי, ילדים,
 שהביאו אותנו פה להשמדה, אבל יחד עם ההשמדה אנחנו צריכים לעבוד. מי
 שיעבוד אולי יהיה לא סיכוי. מי שלא יעבוד - דינו מוות". אחר כך הוא
 אמר לנו כך "אפילו אם תהיו חולים ויהיו לכם פצעים ויהיה לכם חום,
 תשחרלו לא ללכת לרופא - לקראנקבאו. מי שהולך לביית-החולים נעלם.
 תסבלו כמה שאתם יכולים, רק לא ללכת לביית-החולים. תכניסו לכם את זה
 בראש - את כל הדברים שאני אומר לכם. אם יתנו לכם אוכל, תגידו דאנקע
 שיין - תורה רבה, את יתנו לכם מכוה גם תגידו דאנקע שיין. פה לא
 מדברים, לא מתווכחים, פה מבצעים". זה מה שהוא אמר ואנחנו קיבלנו את
 זה.

היינו בבלוק הזה בערך שבועיים, בלוק 9 א". אחרי שבועיים הוציאו אותנו
 לעבודה, ע"י בירקנאו, ע"י הקרמאטוריום. שם היינו צריכים לבצע מין תעלה.
 לשים צינורות ענקיים של בטון, שהמים יזרמו דרך הצינורות האלה, אבל

אנחנו לא ידענו לעבוד. יכול להיות שיגענו לעבוד, אבל לא ידענו את השפה - מה שהם אומרים לנו. היה לנו דולמפצ'ר. על כל 300 איש היה דולמפצ'ר אחד ולא יכול היה לדבר עם כולם. ככה, שהיה לנו קשה מאוד. בהעלה שעברנו כבר ראינו את המשרפות וכבר ראינו את האש שיצאה מלמעלה. שאלנו את המורארכבייטער מה היתה חזה של בשר. הוא שאלו "מה אתם לא יודעים?". ענינו לו ביריים וברגליים, שאנחנו לא יודעים, כי אנחנו חדשים. הוא אמרו "פה עם ישראל עולה למעלה - קרמאטוריום. שורפים ועושים סבון מה-אנשים".

באיזו פלאנטה אנחנו נמצאים! אף אחד לא יצא מפה, כי זה בלתי אפשרי. לא יכול להיות דבר כזה והמות של האדם לא קולט. עד היום חזה - אני כבר 40 שנה אחרי השחרור - המוח שלי לא קולט את זה מה שאני ראיני. עברנו שמה בערך שבוע ימים. ביום הראשון כבר היה לי "שמח": בא גרמני אחד של ה-ס.ס. ואמר לי ולעוד שני חברים שלנו לגלגל צינור ולחביא אותו ליד החעלה. אנחנו, חיות והיינו חדשים, לקחנו את הצינור וגלגלנו אותו. הצינור היה כל כך כבד שהתעייפנו ועשינו מנוחה של דקה או דקותיים. איך שעשינו את החפסקה ראינו שבא הגרמני. הוא דיבר איחנו, אבל אנחנו כבר הספקנו ללמוד "ניכט מארשטיין" - לא מבגים. "אני אראה לכם ניכט מארשטיין" - אמר. הוא קרא לדולמפצ'ר ואמר: "תביד לבחורים האלה, שלא יחשבו שבאו לפה לבית הבראה. גלגלו את הצינור ונחים. תביד להם, שבצהריים הם צריכים לקבל מכות". המתורגמן הסביר לנו את הכל וככה זה היה. רשם את המסמכים שלנו. גלגלנו את הצינור. בצהריים, ב-12.00, הביאו כמה הביות מרק ונתנו לכל אחד. איך שנתנו לי את השיסעלע - קעריט - עם חמק "109-432 - ראוס!". כולנו היינו 109. יצאנו, חשלושה חבר'ת מהצינור. עוד לא הספקתי לקחת אפילו כפית אחת מחמק זהה. הוא קרא לדולמפצ'ר, שאמר

- 10 -

לנו "בשם הפירר. היות ואחס חדשים הוא מטק 25 מלקוח בטוסיק. מי שיצק על כל מכה מוסיפים עוד אחת". אני, במכה הראשונה, לא רק צעקתי, אלא ראיתי כבר את האלופים למטה. בקיצור: קיבלתי באותו יום 35 מלקוח. אלה השניים, שגם קיבלו מכות, היו שני אחים. אחד לא צעק. עוד לא ראיתי דבר כזה. 25 מלקוח ולא חוציא מלח מחסה, השני קיבל בערך 30 ואני קיבלתי 35. חודשיים לא יכולתי לשבת בכלל עד שזה עבר.

בינתיים נגמרה הקארנטנה והחליטו למזר את היהודים למקומות עבודה. עשו לנו מיסדר וחילקו את האנשים לעבודה. אנחנו, 35 יהודי יוון, נשלחנו 7 ק"מ מאוישווין, איפה שהיה מחנה ריכוז של 200 איש וקראו לו באביץ'.

בבאביץ' הייתה עבודה בחקלאות ואנחנו לא ידענו שום דבר בחקלאות. היו שמה יהודי פולין, אוקראינים, רוסים ואנחנו החדשים, שבאנו מיוון, שלא ידענו שום דבר.

באנו לשם, בבוקר עשו מיסדר ויצאנו לעבודה. לי אמר הגרמני מהסטאפו, שאני לוקח שני סוסים עם מחרשה. אמרתי לו "ניקס" והוא אמר: "אני אעשה לך ניקס". לקחתי את המחרשה עם הסוסים ויצאתי לשדה. תאמין לי, שעד היום אני לא יודע איך הגעתי עם המחרשה ועם הסוס לצד השני. הוא אמר לי לחרוש ואני אמרתי לו "ניקס פארשטיין". הוא לקח את השום של הסוסים והרביץ לי מ-6.00 בבוקר עד 6.00 בערב כשאני חזרתי.

צד שני של הקלטה

אני חושב שבגוף שלי לא היה סימן של בשר שנשאר בלי מכות. כמו שהיו לי הבגדים עם פסים, ככה היה לי הגוף עם פסים מחשוף. כל שם היה עם חריץ מלא דם. באתי לבית ונכנסתי לחדר. הייתי גמור ושאני ממה לא יוצא. אף פעם לא אמרתי, שאני לא אשאר בחייט עם כל המכות שקיבלתי. תמיד אמרתי,

- 11 -

שאנחנו מוכרחים להיות חזקים להתגבר ולהישאר בחיים ולספר לעולם. אם במקרה נישאר בחיים, שהעולם ידע איזה חופת בא על יהודי יוון. עבדנו שמה חודש ימים בבאביץ'.

ש: היום שם הרבה אנשים?

ת: 200, אבל 45 היו יהודי יוון. תוך חודש ימים הם היסלו 32 - שלחו אותם לקרמאטוריום. אנחנו נשארו 8.

ש: מיהודי יוון?

ת: היחר גמרו תוך חודש. אותנו החזיקו שמה עוד חצי חודש ואנחנו כבר היינו מוטולמנים. החליטו לשלוח גם אותנו לקרמאטוריום. עשו רשימה, לקחו לנו את המספרים, העמיסו אותנו על עגלה ושלחו אותנו לקרמאטוריום. בכדי לשלוח לקרמאטוריום צריך היה לעבור בדיקת רופא. לפי הסלקציה שלו אנחנו כבר היינו פסולים ושנחנו כבר לא מסוגלים לעבור עוד. בבאביץ' פסלו אותנו - גמרנו. עכשיו אנחנו חזרנו לאוישוויץ. בכניסה לאוישוויץ, כשנכנסתי, מצד שמאל שלי פגשתי את יעקב, שהיה שכן שלי.

ש: מי היה יעקב?

ת: יעקב היה הילד היחיד שחפס את השפה הפולנית והגרמנית כאילו נולד בפולין. הוא היה הסגן של הארבייטסדינסט. מתחתי זוג עיניים ולא האמנתי מה שאני רואה. מה זה ארבייטסדינסט אני לא ידעתי. הוא היה סגן הארבייטסדינסט וצריך היה לחלק עבודה ל-25,000 איש. הוא צעק אלי ואמר, שהוא יודע בשביל מה הביאו אותי. אני לא ידעתי, כי לי לא אמרו ששולחים אותי לקרמאטוריום.

ש: הוא כבר ידע?

ת: הוא קיבל את הרשימה ובגלל זה הוא גם חיכה לנו בכניסה. "אל חדאגו.

עכשיו הכל חלוי בי" - הוא אמר. "אתם חולכים לבלוק 6" - הוא כבר ידע. לאן אנחנו חולכים. היכף הביאו אותנו לבלוק 6. בכניסה אמר לי: "אני, אחרי הצהריים, בא אליכם". הוא חופיע. בא אלי ואמר לי: "עובדיה, העסק הזה יקח שבוע ימים. שבוע ימים אתם תלכו לעבודה אחרת ואחרי שבוע תלכו לעבודה אחרת". קודם כל הוא אמר: "אני מחסלקציה כבר מחקתי אתכם, כאילו חלכתם כבר לחנור, לקרמאטוריום. אני מחקתי אתכם. חוצאתי את החיכים שלכם ואני כתבתי בחיכים שאתם בעלי מקצוע. בחיכים שלכם לא כתוב שאתם בעלי מקצוע וישר אתם חולכים לחנור, כי אין מה לעשות איתכם ובלאו הכי אתם כבר ירדתם מהכושל. רק זה מה שיכול להציל אתכם". אבל כל זה מה שהוא אמר לא נקלט, לא נתפס.

האמת, מה שהוא אמר זה היה קדוש. שבוע ימים נחנו לנו לעבוד בקרח. אחרי אוישוויץ היה מין נחל ובחורף הוא קפא. החכנו בלוקים מהנהל, שמנו על משאיות. בפולניה היו מאחסנים את זה בחדרים. מטלאים את החדר בקרח, סוגרים אותו ומשתמשים בקרח בקייץ. זו תיחת עבודה שלנו. שבוע ימים עבדנו עבודה פרך. היה קר והקור של הקרח והאקלים קר בפולניה ובלי בגדים.

הוא בא בערב ואמר, שמתר בבוקר אנחנו נכנסים לאוניון. שאלתי אותו מה זה אוניון והוא אמר שזה לכולם. מה-8 הוא חכנים 4 לאוניון. את היחד הוא לא יכול היה להכניס ואני לא יודע למה. אנחנו היינו מאותה העיר. לי אמר ככה: "אני כתבתי בפתק שלך, שאחא שלאסער מעבאניקער". מאלתי אותו מה זה שלאסער מעבאניקער והוא אמר שזה מסגר-מכונאי. אמרתי לו, שאני מלייער לא ראייתי בחיים שלי. מה אחא כותב לי? אמר לי: "עובדיה, זה הכל על אחריות".

ש: מה שם המשתתף שלו?

ח יעקב מאסטר. הוא אמר לי: "אתה חולך לשמה, חקבל הרבה מכות, אבל אתה נשאר שמה. אני מזהיר אותך. אתם חקבלו מכות, חסכימו למכות וחשארן באוניון, אחרת - רק לקרמאטוריום יש לכם שאנס". קיבלנו תעבורה. שם היה חולך חבלוק ביהד עם העבודה. כתבו לנו אוניון, גחנו לנו מנת לחם ושלחו אותנו לחלוק 14.

באנו לחלוק 14 וחבלוק עלטעסע יצא. אמרנו, שאנחנו שייכים לאוניון. הוא אמר לנו: "לא. אתם לא יכולים להיכנס. קודם צריך להתחנך, לחלליך אח חברים בחדיש, נעליים חדשות ואחר כך לחלוק". להתחנך, בגדים חדשים ונעליים. לא היו לנו נעליים, רק נעליים מעץ. משחו התחיל להתבחר - חשבהי. כולם חתרוצו, קיבלו בגדים חדשים ומספרים חדשים. באנו לחלוק, באויטוויץ. חשערות שלא היו לי מחאוס נעמדו. ראיתי שם כ-10-12 חביות חרק, שטועכים את זה לבית-שימוש. זה היה חלוק של פולנים נוצרים, שכל אחר קיבל חבילה מחבית ולא היה זקוק לזה, אבל האנטישמיות חיתה כל כך עמוקה, אמילו באויטוויץ, שחיו שופכים את חסרק לבית-השימוש ולא נותנים ליהודים. ריבוננו של עולם - אמרתי - לאן מגיעה חשנאה! בשבילנו זה היה משחו גדול. אם אני לא טועה, כ-18 ליטר חרק אכלתי באותו חלילה, קודם כל. אני לא משקר לך, כי חסכן שלי בלילה עשתה טר-טר-טר מחסרק. לי נחננו את המיטה השנייה, לשמה נחנו את המיטה הראשונה ועמנואל ישן במיטה השלישית. את המיטה הראשונה ואת המיטה השנייה היה קל לסדר. צריך היה לסדר בזוויות, ישר עם חלט. אם מישהו לא סידר את זה עם חלט קיבל 50 מכות במקל. אמרתי לשמה, שאני בלילה לא ישן במיטה, אני ישן למשח, כי אני לא אוכל לסדר את המיטה. באטת, אני ישנתי בפינה של המיטה ולא זזתי במחון, שבבוקר אוכל לסדר את המיטה. סידרתי את המיטה ואמרתי: בערב כשאני אחזור מחעבודה, אם אני לא אקבל מכות - סימן שהצלחתי.

קמחי בבוקר, יוצאים למיסדר, קומאנדו אוניון. אני חושב, שחצי אוניון.
 היה קומאנדו אוניון. הגעתי לבית-חרושת.
 נכנסנו לבית החרושת. מה אני רואה בבית-החרושת - חלום. מיזוג אוויר,
 חם, מכונות, חפצים. אבל חלב דמק לי מהפחד, ממה שהוא אמר לי - שלאסער-
 מעכאניקער. לי אין שום דבר בידים ואני לא יודע כלום. קצין ה-ס.ס.
 אמר, שכל החדשים יצאו. עמדנו בשורה עורפית והוא בא עם חרשימה של חמס-
 פרים, עם המקצועות. הוא שאל אותי במה עבדתי ביוון. עניתי לו, שעבדתי
 בחור שלאסער-מעכאניקער. שאל את השני והשני אמר "קרענצער" - אני לא יודע
 מה זה. הוא קרא לקאפו, שהיה שם. כשבא הקאפו קיבלתי ברק בראש. הוא
 ציווה עליו לקחת אותי למסגרייה.
 כשנכנסתי למסגרייה כבר הייתי בלי הכרה. כל מחרטה, שראיתי שמה היה חצי
 בגיין - מחרטות על גבי מחרטות. הקאפו שאל אותי "במחרטה הזאת אתה
 יכול לעבוד?". עניתי לו לא. הוא הראה לי עוד כמה מחרטות ובכל פעם
 שאל אותי את אותה השאלה. עניתי לו שאני לא יודע. הוא נתן לי מכה,
 מהח לי את השפתיים עם האף ואני כולי דם. הוא אמר לי "פערפלוכטע
 יודע. אתה בטח יודע לעבוד במכונה של ספר. בטח היית ביוון ואתה מבין
 במכונאות של ספרים ואתה אמרת פה שאחא שלאסער-מעכאניק. לצאת!". לא
 הספקתי לצאת וכבר ראיתי את כל החבר'ה שלי. הכניסו אותנו לגארדרובה
 ואני קיבלתי באותו יום 50. הוא אמר לי "אתה קבל חרבה מכות, אבל
 באוניון אתה נשאר".
 קיבלתי את המכות ואסרו לנו, לשלוש'נו, שאנחנו חולכים לפראנסמורט מחם.
 שוב פעם בחוץ, לפרק קרונות עם מחס בשביל בית-החרושת. עבדנו שמה שזוע
 ימים עם קאפו גמר, גרמני. היה לו סין מקל כזה קטנצ'יק וכל מכה שנתן
 זה היה כאילו סיכה נכנסת לחור הגוף. "לאז, לאז, מעמפא, מעמפא, שנעלער

שנעלער! - ככה הוא צעק. היינו מפרקים איזה 50-60 קרונות פחם ביום. עבדתי שם בערך איזה שבוע ימים עד שבא האוברמיסטר של בית-החרושתושאל מי שרוצה לעבוד בלילה. האוברמיסטר הזה אהב במיוחד רק יוונים. אנחנו אמרנו, שאנחנו רוצים. זה היה בערך ב-12.00 בצהריים ושלחו אותנו חזרה לאוישוויץ. אפשר היה ללכת לבר בלי ט.ס. שלחו אותנו בכדי לעבוד במשמרת השנייה.

חזרנו לאוישוויץ ואמרנו שאנחנו עובדים במשמרת לילה. רשמו אותנו בשער. הלכנו לבלוק 14 והודענו לבלוקעלטעסעס שאנחנו עובדים במשמרת לילה. אמרו לנו חייבך, שאנחנו לא שייכים לכאן ואנחנו צריכים לעבוד לבלוק 4, שהיה בלוק של יהודים - רק יהודים - והקאפו היה יהודי. באנו לשמח ויצאנו לעבודה לילה, אבל אמרו לנו, שבלי ללכת אנחנו יכולים להביא שאנחנו סבלים ואין מה לדאוג, כי בלילה לא מוציאים אנשים בחוץ, כי מפחדים שיברחו. אנחנו נשארים לעבוד בבית-החרושת.

בלילה בא הקאפו ושאל כמה עבדנו. אמרנו, שעבדנו בטראנספורט פחם. הוא אמר: "אם כך, אתם לא בעלי מקצוע. בואי ואני אביא אתכם ללמוד מקצועות. יש לכם שאנס וחוך 4 ימים אתם חייבים ללמוד". אחד מהאחים לקחו למחרשות אוסומאסיות, שהיו ט.ס. קראו את זה בגרמנית דרייבאנק. אמרו לו, שהוא פה ילמד 4 ימים ואחר כך יעבוד. אחי ואח האח השני לקחו אותנו למחלקה של בייצעריי. עד היום אני לא יודע מה זה בייצעריי, אבל אני יודע שקראו לזה בייצעריי. את הפצצה היינו מרימים עם מנוף, מכניסים אותה לתוך בריכת החומר שאנו הלבשנו על הפצצה היה נגד חלודה. לזה קראו בייצעריי, אבל בחוץ המחלקה היו גאזים. החומר היה גאזים ובן אדם לא יכול היה לחיות שם והיינו נחנקים. הגרמנים באו עם מסיכות ואנחנו היינו בלי מסיכות וזיה לנו קשה מאוד. אחר כך התרגלנו לגאזים והגאזים כבר לא

השפיעו, כי בפנים היה מלא גאזים. אבל מי שבא בהתחלה משחל, נחנק.

באוניון הזה עבדתי עד שהעבירו אותנו לגרמניה.

ש: אתה יכול לספר מה היה בחוץ זה?

ח: כשעבדתי באוניון, אחרי כחצי שנה, נכנס לי חוס ברזל וקיבלתי אינסקציה

ביר, שהתנפחה. היו לי כאבים איומים ומלא מוגלה. הפורארייטר שלי

קראו לו באמבאוז מליבאו וחיה פולני. הוא אמר לי: "ברוך, אני רואה שאתה

מתחלל מכאבים. יש שם ארגז. תשב בארגז ואל תעבוד. אני עושה סיור בחוץ

ואם אני אראה משהו אצק "זקסל" ואתה תקום ותעבוד". אבלנו במחלקה היו

שתי כניסות. הוא כנראה עמד בכניסה אחת והקאפו עם המייסטר נכנסו דרך

הכניסה השנייה וראו אותי. המייסטר שאל אותי מה אני עושה פה ואמרתי לו

שהייד שלי חולה. הוא ראה את הייד שלי ואמר לי שאמשיך ללשבת ותלכו. ישבתי.

המייסטר בא, אומר לך לשבת ולא עושה לך שום דבר - המוח לא קלט את זה.

לא עברה רבע שעה ובא הקאפו. הקאפו, שאני מספר לך עליו, קראו לו קאפו

שולץ. הוא היה יהודי עם מגן דוד כמוני. הוא הרביץ לי מכות - מכות

רצח. "לך אני נותן שני שאנסים: או שתעבוד בביה-החרושה או שתמות בבית-

החולים. ממחר בערב אני לא רוצה שתבוא לעבוד יותר. כשנגמור את המשמרת

אתה תולך ישר לבית-החולים" - אמר לי.

ש: ביה-חולים זה מוות?

ח: ביה-חולים זה מוות. אבל אני אמרתי בליבי, שיותר טוב ללכת לבית-החולים,

כי פה המוות כבר חתום ובביה-החולים יש לי שאנס, כי אני אעשה מעצמי שביה-

החרושה בלי עובדיה יוסף לא יכול לעבוד. זה היה תומיון שלי. באחי מביה

החרושה בחזרה. ב-6.00 גמרנו את העבודה וב-8.00 הגעתי. ב-8.00 היה לנו

הרופא. מי שבדק אותי היה פולני נוצרי. היה גם חשוב מאוד מי שמטפל בך.

אם הייתי נופל לרופא יהודי היה שם לי משחה, אבל אם נופלים לידי רופא

פולני, אסילו אם לא היית חולה, שלח לבית החולים - פתוח יהודי. למזלי הרע נשלחי לידי רופא פולני והוא שלח אותי לבית-החולים. כשהלכנו לבית החולים צריך היה סיחתום קצין של ה-ס.ס. כשאני באתי לקצין של ה-ס.ס. לא ידעתי לדבר, אבל בכל זאת אמרתי לו, שאני איש חשוב באוניון ואני בעל מקצוע גדול. עשיתי מסנני, שבלערי יסגרו את בית-החרושת. הוא פנה אלי בצעקות: "לבית החולים! מה?!"

באתי לבית-החולים, חורידו לי את חגגדים כביום שנולדתי. בבית-חולים מוכרחים להיות עירום ואין בגדים ואין שום רבר. כשנכנסתי לבית-החולים ראיתי מה זה כשבן-אדם צריך להישאר בחיים וכשאדם צריך למות. עכשיו אני קולט את זה, שאיפה שהוא כתוב שבן-אדם צריך להישאר בחיים. באותו יום אני באתי ועוד בחורצ'יק. האח הספיק להגיד לי איפה חסיסה שלי ומחאום באו קצינים של ה-ס.ס. ואמרו, שעל כל היהודים לעמוד בשורה אחת - סלקציה. אז היחה הפעם הראשונה שאני ראיתי בסו עיני מה זה סלקציה. את כולם לקחו חוץ ממני והבהרורצ'יק הזה. היות ובאנו ולא הספיקו לרשום לנו את המספר נזארנו בחיים. בכדי למלאות את בית-החולים לא צריך הרכה. חוץ יומיים ממלאים אותו, שחיה עוד סלקציה - כל שבועיים סלקציה.

הלכתי לאח ושאלתי איך יוצאים מפה. הוא אמר לי, שממה יוצאים אם יש לי טבאק, פאפירוסים. אמרתי לו, שזו לא בעיה בשבילי, אבל הוא צריך לעשות לי טובה. הוא הסכים לעשות לי טובה. אולי הוא אהב אותי, אולי סימפאטיה, כי לא ידעתי מי הוא ולא ידעתי איך שקוראים לו. אמרתי לו, שאני גר בכלוק 4, קומאנדו אוניון. אנחנו מקבלים כל שבוע פרמיה, מרקים. אני הגעתי ל-9 מארקים בשבוע. בשביל המארקים האלה אפשר היה לקנות חרדל או מים מינרליים. היהודים מצאו פתרון לכלו. הייתי קונה חרדל, נחתי את זה לאלה שעבדו בטאפיה וקיבלתי לחם. את הלחם נחתי לאלה שעבדו במיגריות

והייתי מקבל סיגריות - ביונס. אמרתי לו, ששם יש לי חבר שקוראים לו מסה קאבלי. סיגיד לו, שאני נמצא בבית החולים ושחוא יביא לי קופסת סיגריות וכשאני אצא מבית-החולים אני אחזיר לו את המארקים. למחרת בבוקר היו לי כבר הסיגריות, אבל יוצאים מבית-החולים רק ביום רביעי. שאלתי את האח איך אני נותן לו את הסיגריות. הוא לא יתרגז, לא ירביץ לי? האח אמר "חרשום ביוניגה מה שאני אגיד לך בפולנית. כשאתה עומד בשורה לשחרור תגיד בפולנית: אדוני הרופא, יש לי סיגריות. הרופא אומר: טוב, חודח. אתה חוקע לו את החבילה ואתה בחוץ". אני הכנסתי את זה בראש ויש לי הקלטה במוח עד היום ואני לא שוכח את זה. אמרתי לו את ה"פזמון", הוא אמר לי חודה, נחתי לו את החבילה, הוא חתם ואני עזבתי.

חזרתי לאוניון והמשכתי לעבוד עד ה-18 ליאנואר 1945. אז לקחו את כולט לצעדת חמורת. לנו אמרו, ל-300 מהאוניון, שנישאר בכרי לפרק את המכוניות. אנחנו הרחנו, שהגרמנים מפסידים את המלחמה. היו שמועות, שהגרמנים מפסידים את המלחמה; אבל לא ידענו מה עשו עם כל האנשים חאלה שלקחו. הספקנו לעבוד שבוע ימים באוניון. פירקנו את המכוניות ומספר מכוניות הספקנו להעמיס על רכבות, אבל הרכבות לא יצאו ונשארו שמה. מבית-החרושה לקחו אותנו ברגל עד קאטוביץ, איפה שעשינו חסמקה של לילה אחד וחכניסו אותנו לצריפים גדולים בכפרים של קש. למחרת בבוקר העמיסו אותנו על רכבות של פחם והביאו אותנו לדאכאו.

כשבאנו לדאכאו היה מלא, לא היה מקום לסיבה. הם החזיקו אותנו בקושי, בחוץ - לישון בחוץ - שבועיים. משם שלחו אותנו למאוסהאוזן. גם במאוסהאוזן לא היה מקום. החזיקו אותנו בערך שלושה שבועות ושלחו אותנו לגוזן איינס. שם אמרו לנו לעבוד כשביל מטרשמיד 109. שאלתי מה זה ואמרו לי, שפה עושים אווירונים. זה לא נכנס לי לראש שם היו פצצות וכאן עושים אווירונים -

זה יותר מסובך]

אני והחבר שלי לא נמדרנו עד שבאנו לארץ. היינו שכנים ביוון, עברנו
 את הגיהנום ביוון. אם אני אספר לך אתה אפילו לא תאמין! אני הייתי
 חודשיים וחצי מתחת לאווירון עם פלייאר ומברג ולא חברגתי בורג - 12
 שעות כל יום. כשאיס ה-ס.ס. בא, עשיתי את עצמי עובד. חודשיים וחצי
 מתחת לאווירון ובורג אחד לא חברגתי, עד שביום בחיר אחד באו ואמרו, שאנחנו
 צריכים לעבור לגוון שחיים.

קלפת שנייה. צד ראשון

מגוון איינס הכיאו אוחנו לגוון שחיים. כשהגענו לגוון שחיים ראינו
 שמחתות זהה אנחנו לא נוכל לצאת. גוון שחיים זה היה המקום הכי גרוע
 שראיתי בכל מחנות-ריכוז אפילו מאיושוויץ, ממאוסהאוזן, מגוון אחר. בגוון
 שחיים היה הסוף של היחידות ואטרנו, שמפה לא נצא, גמרנו.
 היינו יוצאים לעבודה ובערב כשהחזרנו נתנו לנו את מנת האוכל. החלוקעלסעסע
 היה פולני אחד שכלפינו היה גיבור, כי אנחנו היינו מוסלמנים. היה לו
 שיפה: לקח אנשים, שם את הראש בדלי של מים ונותן בעיסות באשכים וחורג
 אותם - זה היה הטיפוס שלו.

שז כזה רוצח?

חז כזה רוצח.

שז פולני?

חז פולני. הסיפור הכי גדול שלי היה שם.

שז זה כבר היה ב-1945, בסוף המלחמה?

חז כן, זה היה בסוף המלחמה.

בגוון האנשים לא תפסו מה חולץ. עבדנו במסרשמיד במקום אחר, מתחת לאדמה.

שם עשינו את הטונלים, כי ביה-החרושה לא היה מוכן. חלק עבד באווירונים וחלק בטונלים - המשיכו לעשות את הטונלים. אני נשלתי לעבוד בטונלים. בערב, כשהיינו חוזרים, היה בא קאפו אחד ואמר: "מי רוצה עבודה קלה?". היו הרבה יחודים, שהמוח שלהם לא תפס והרימו את חיד שרוצים עבודה קלה. את האנשים האלה חוציאו. היו צריכים בערך 100-200. בא איש מהקומאנדו, מפשיטים אותם עירומים, שמים אותם במחנה, משאירים אותם שם עירומים, בלי אוכל בקור. אף אחד לא יצא מ"העבודה הקלה" הזאת - אין אף אחד שנשאר בחיים. אני לא יודע, אם תפגש בעדות כזאת. רבבות של אנשים סחו. זה היה חלק אחד של מיחה.

שיטה שנייה: מילאו אוניות שלמות עם יחודים מהמחנה ומסביבים אותם בדונאו. אני כבר הייתי רשום, בכדי לעלות על אוניה בכדי לגמור אותי. למזלי, הם לא הספיקו. בדיוק באותו היום, שהם היו צריכים לקחת אותי לאוניה אני השתחררתי.

ש: מי בא אליכם?

ת: אני השתחררתי ב-5 למאי 1945, ב-4.00 אחרי הצהריים, על ידי הצבא האמריקאי. הייתי מוסולמן, שקלתי 37 ק"ג. אני יכול להגיד ולהצהיר, שאני ^{כמו}אף אחד מהאמריקאי לא ראיתי, מה שהם היו מסוגלים במשך 24 שעות. אני חושב שאין צבא בעולם שהיה מסוגל לעשות את זה. קודם כל הביאו את כל האחיות מגרמניה ומאוסטריה. סידרו אותנו בצריפים נקיים עם טיינים והביאו רופאים גרמנים. הם הביאו את הגרמנים שיטפלו בנו. עכשיו הכל נהפך - מהפך למרכזי. אנחנו היינו הג'נלמנים והם היו העברים שלנו. טיפלו בנו יום ולילה, טיפול מסור.

כשהצבא האמריקאי נכנס איבד את העשתונות, כי היו אלפים של מתים מפוזרים בתוך המחנה, ערימות-ערימות. הם לא ידעו לאיפה הם באו ולא תיארו לעצמם,

מכיוון ששם לא היה קרמטוריום גדול, היה קרמטוריום קטן וזה לא הספיק לשרוף את כל הגופות. הם היו טאחטנים את הגופות בצריפים. כשהם פתחו את הצריפים ראו שם ערימות של גוויות, כאילו פרידו, דריט מלאים, מסוררים. הם לא ידעו מה קורה מה ואיפה הם נמצאים - הם השתגעו.

בשחרור היה קצין גבוה יהודי, שנתן לנו מזוזה לכל אחד. שבוע אחרי השחרור אמרו לי, שאני צריך לעבור ועדה רפואית. כ-5 השתחררתי וב-12 עברתי ועדה רפואית. היו 8 רופאים. לא הכנתי כל כך, אבל לפי הסימנים הכנתי, שאחר אמר לשני, שאני גמור ושאלין לי סיכויים. לקחו אותי והעבירו אותי לבית-החולים רוטשילד באוסטריה. שכבתי שם בבית החולים ושם נתנו לי תיכף נוזלים והרכה דם. הצילו אותי - נס רפואי. התחילו להאכיל אותי כמו חינוך. אחרי שהייתי שם שבועיים בבוקר נתנו לי חצי ביסקוויט, בצהריים נתנו לי קצת מרק ובערב נתנו לי עוד חצי ביסקוויט עם נוזלים. כעבור שבועיים-שלושה אכלתי כיכר לחם רק בארוחת בוקר והבנתי.

אחרי שהבראחי החזירו לי עוד פעם לגזון ושם היינו סגורים. כשתחרתי רק יהודי יוון נשארו. את כולם לקחו - פולנים, בלגים, צרפתים, איטלקים. כולם נסעו לארצותיהם ורק יהודי יוון נשארו. כשתחרתי לשם כבר הייתי בריא. לא ידענו למח נשארו רק יהודי יוון. אני ועוד חברי'ה הלכנו לשאול את האחראי האמריקאי. הוא אמר לנו, שממשלת יוון לא ביקשה אותנו. שם מלחמת אלים והיא לא יכולה לקבל אנשים ואנו יכולים לבחור איזו ארץ שאנחנו רוצים, רק לא יוון. מכל חקבוצה שהייתה שם, אנחנו 8 החלטנו שיוצאים בכל זאת ליוון. אמרו לנו, שאם אנחנו רוצים לחזור ליוון זה על אתריהנו ואנחנו צריכים לחתום ואז ישחררו אותנו.

האמת, קיבלנו את האחריות עלינו, חתמנו לו על טופס שאנחנו, מרצוננו חסוב, רוצים לנסוע ליוון. הוא נתן לנו אוכל, נתן לנו סיגריות ונתן לנו חבילות. הביאו אותנו עד מאוטהאוזן, איפה שהיו הרוסים והאמריקאים. הם מסרו אותנו

לרוסים והתפטר מאיתנו. עכשיו באנו לזונה הרוסית. עלינו על רכבת, הרכבת נסעה ואנחנו לא ידענו לאן היא נוסעת. נסענו ימים, נסענו שבועות ולא ידענו לאן אנחנו נוסעים עד שבאנו למקום אחד. שאלנו לאן נוסעת הרכבת ואמרו לנו שהרכבת נוסעת לווינה. עלינו על הרכבת והגענו לאוסטריה. כשהגענו לאוסטריה באנו תיכף למרכז ושאלנו אם יש קהילה יהודית. באמת הייתה קהילה יהודית. קיבלו אותנו, נחנו לנו מלון, נחנו לנו בגדים, נחנו לנו אוכל ונחנו לנו כסף. שם היינו בערך כשבועיים. אז שאלו אותנו לאן אנחנו רוצים ואמרנו שאנו רוצים ליוון. אמרו לנו, שאם אנחנו רוצים ליוון אנחנו צריכים לנסוע להונגאריה.

נסענו להונגאריה. הגענו לבגדול אוסטריה הונגאריה. את המקום קוראים שופון. שם היו יהודים. כשירדנו מהרכבת תיכף קיבלו אותנו מאוד יפה - הכי יפה מכל הארצות. רק דבר אחד היה לנו: הם רצו לרעת מי יהודי. אמרנו, שאנחנו יהודים. אמרתי, שאני יכול להגיד פטוקים מהתורה, כמו "שמע ישראל" וכד'. "שמע ישראל" יודעים גם גויים - אמרו. ביקשו שניכנס לחדר. נכנסנו והורידו לנו את המכנסיים וראו שאנו יהודים. סידרו לנו נייירות, רשמו אותנו, הכניסו אותנו לבתי-מלון והיינו שם שבוע ימים. כל יום באו, לקחו אותנו מהמלון, לקחו אותנו לסייל, עד שאמרו לנו, שאנחנו צריכים לנסוע לבודאפשט. העלו אותנו על אוטובוסים והם שילמו הכל. נחנו לנו כסף ושלחו אותנו לבודאפשט.

באנו לבודאפשט לקומיסט וקיבלו אותנו מאוד יפה. אני מודה ומחווה: מכל הארצות שאנחנו עברנו הכי יפה היה בבודאפשט. שם נחנו לנו פנקס תלושים ועם זה אכלנו ארוחת בוקר, ארוחת צהריים וארוחת ערב. כל שבוע היו נותנים לנו, אני לא זוכר, כמה מוריגטים, אבל לא חסר לנו כסף. כשהורדנו גנבנו הרבה דברים מהגרמנים. לי, למשל, היה חרמיל מלא בדים. הלכתי כל יום לשוק השפשישים. היו שם צוענים ומכרתי להם חבילת בדים חמורה כסף. היינו

שם בערך כשבועיים-שלושה. באו מהקומיטט ואמרו לנו, שאם אנחנו רוצים לנסוע ליוון, מחר יוצאת רכבת בבלגראד. עלינו על הרכבת עם כרטיסים - נתנו לנו כרטיסים. עלו אותנו על הרכבת של בלגראד. אנחנו הגענו לבלגראד והתחיל אוישוויץ חדש תיכף. באו פארטיזאנים, עקפו את כל הרכבת, הורידו אותנו למטה ומינו את כולם. אבל הכוונה שלהם לא הייתה כוונה רעה, כי הם חיפשו משתפי-פעולה, שאנחנו לא ידענו. לקחו אותנו, חקרו אותנו וגם הביאו אותנו למחנה-ריכוז בבלגראד. מה שאני ראיתי במקום הזה אפילו באוישוויץ לא ראיתי. שם העמידו עשרות אנשים לקיר וכל בוקר מחסלים אותם. אנחנו לא ידענו למה מחסלים אותם.

אחר כך ראיתי שם אחות יוונייה, שדיברה יוונית. הלכתי ושאלתי אותה מה עושים פה. "בכס לא יגעו, כי אתם עם מספרים ואתם יהודים, אבל כולם שבפנים, כולם משתפי פעולה - איטלקים, גרמנים, יוונים - את כולם מחסלים". היינו שם שלושה ימים ואינני יודע איך שזה נודע לוועד היהודים בבלגראד. הם באו ועשו הסכם איתם, שביום הם לוקחים אותנו ובערב מחזירים אותנו. כך היינו יוצאים ביום וחולכים לאכול על חשבונם ובערב חיינו חוזרים. היינו שם בערך כשבועיים. סידרו לנו פאספורטים ואמרו לנו שאנחנו יוצאים ליוון. הביאו אותנו לרכבת והגענו לגבול יוגוסלאוויה-יוון.

מאוד שמחתי כשראיתי דגל יווני, אחרי כל כך חרבה שנים שלא ראיתי. נכנסתי ליוון וראיתי מה זה יוון. שם נשברתי לגמרי. 48 שעות השאירו אותנו על הגבול בלי אוכל ובלי מים. אמרנו, שניקח את הרגליים ונברח לאיפה שאלוהים יתן לנו. ברחנו. בדרך הבריחה בכדי לעיר שקוראים לה מלורינה, עבר איזה משורייץ של הבריטים. עשינו בידיים והוא עצר ולקח אותנו עד מלורינה, בהוך המשורייץ. הגענו למלורינה ושם החייבנו באונרא והם סידרו לנו אוטו לסאלוניקי. עלינו על משאית ואני חושב, שב-100 כיליה הגענו

- לסאלוניקי. ירדנו מהאוטובוס, נכנסנו למשטרה ואמרנו לקצין שאנחנו יהודים וחזרנו מפולניה ואין לנו איפה ליטון. ביוון ברחובות אי אפשר ליטון, כי חייב מכוניות לבית-סוחר. הוא סידר לנו מלון וישנו לילה אחד. בבוקר קמנו.
- שז כמה אנשים הייתם?
- תז חיינו 7. בבוקר קמנו ויצאנו. יצאנו לחפש אולי יש ועד יהודים. חיינו היהודים הראשונים שחזרנו לסאלוניקי.
- שז הייתם במראנספורס הראשון שיצא?
- תז חזרנו הראשונים. שם היחל לנו בעיה בערך כשבועיים. היהודים שנשארו שם, שלא נשלחו, כי הם הספיקו לברוח, כשהקימו את הוועד הם אמרו, שאנחנו חרגנו את כל היהודים בפולניה וחזרנו...
- שז לא מחוץ ולא יותר.
- תז אף אחד לא דיבר איחננו שבועיים - לא דיברו, לא נחנו לנו מחסה, לא נחנו לנו אוכל עד שהתחילו לבוא טראנספורטים. כל יום, כל יומיים באו טראנספורטים. אז ראו שהמחשבה שלהם הייתה מחשבה לא נכונה ואז כבר התחילו להתארגן, כי באו רבבות. היה שם בית-ספר ליהודים. לקחו את המקום הזה - זה היה מקום גדול מאוד - ונחנו לנו בשביל לגור. נחנו לנו מימות עם שמיכות.
- בינתיים, ביום בהיר אחד, הלכתי להסתכל ברשימה. ראיתי, שעליזה צרפתי צריכה להגיע. עליזה צרפתי נשארה בחיים. אני מוכרח להתחתן איתה. זו הכחורה היחידה שהיה לי קשר הדוק איתה באוניון ושאני שמתי עין עליה, אבל לא גיליתי לה.
- שז מה היה הקשר?
- תז הקשר היה שהיינו מדברים ואנחנו חכרנו. הכרת עשינו במצב לא נעים. אחי

הפסו בגניבת של כמה תפוחי-אדמה ובאוחו יום קיבלתי מכוח רצח. כשקיבלתי את המכות צעקתי "אוך, מאמא!" בספאניולית זה אמא. היא שמעה מאמא. היא שאלה את הפארארבייטער שלנו אם אני מיוון. הוא אמר שאני מיוון ואם היא רוצה לדבר איתי הוא יביא אותה למחלקה שלי. הוא הביא את עליזה למחלקה שלי. עליזה שאלה אם אני מיוון ואיך קוראים לי. הצגתי את עצמי - ברוך, וחיא הציגה את עצמה - ליונה. אז החלטתי בליבי, שזאת חתייה אישתי. היינו ילדים צעירים וחוך מזה לא ידענו שנישאר בחיים. כשתזרתי ליוון וראיתי ברייטה את השם ליונה צרפתי, אז כבר החחלתי לדמיין כאילו אני כבר מתחת לחופה. ככה זה היה.

נפגשתי עם עליזה ואסרתי לה, שאנחנו נחתחן. עליזה אמרה, שהיא לא יכולה להחתחן. על שאלתי למה היא לא רוצה להחתחן איתי אמרה: "אתה איבדת את המשפחה. אני לא יכולה לתת לך משפחה, אני לא יכולה להביא ילדים, כי עברתי ניסיונות אצל מנגלה". אמרתי לה: "מי צריך משפחה? מי צריך ילדים? אנחנו הרי ילדים ואני לא רוצה ילדים. בואי נחתחן". כשאמרתי לה את הדברים האלה שאלה, אם אני לא אעשה לה צרות. הבטחתי לא לעשות צרות ולא שום דבר. אז היא הסכימה שנחתחן. בעיות לא היו שם, כי פרידו'יך לא היה צריך, רחמים לא היה צריך, שיכון עם משכנתא לא צריך ולא צריך שום דבר.

החתחנו ועלינו לארץ וב"ה.

איך שחתחנו עליזה הרבישה לא טוב, נכנסה להיריון, אבל אנחנו לא ידענו. קודם כל לא ידענו, שנית גם לא יכולנו להגיד, אפילו אם הייתה בהיריון, כי רצינו לעלות ועם אישה בהיריון. לא היו נוחנים. כל העסק הזה היה בלתי לגאלי, בסירות. הם עמדו לקחת אישה בהיריון בסירה. אנחנו לא גילינו שום דבר ועלינו לארץ.

שז מחי עליהם?

עלינו לארץ בהתחלת 1946. תיכף עליזה הרגישת לא טוב והלכת לבדיקה
לביה-חולים ביילנסון וראו שהיא בהיריון. השמחת היתה מאוד גדולה בבית-
החולים, מכיוון שעליזה סיפרה את כל הסיפור. בבילנסון יש לעליזה תיק
מ-1946 ומסופר מה שהיא עברה, על הניסיונות. הרומאים היו מעוניינים
אם אחרי מקרה כזה ישנן תוצאות. אני לא יכול לספר לך על השמחת שהיתה.
בא ילד בזמן ונתנו לו שם ע"ש אבי, בריא ושלם בלי שום בעיות.
אחרי זה חיו לנו מקרים של 4 ילדים עד שתפטו ממח הילדים מהים. עליזה
היתה 9 חודשים בשמירת היריון, שהילד לא יגדל ויעשו לה ניתוח - שיגדל
אחרי הניתוח. הניתוח לא לוחץ על הילד. אבל עד שתפטו את זה הלכו
4 ילדים. ב-7 לפברואר 1960 נולדה לנו, אחרי 14 שנים, בריאה ושלימה
בת. לעליזה עשו ניתוח ב-1962.

זה מה שהנאצים גרמו לנו.

תורה רבה.